

บทที่ 7

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงพัฒนาการดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 4 ระยะ
ดังนี้

ระยะที่ 1 : ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนจากการวิเคราะห์เอกสาร

ระยะที่ 2 : ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนจากการสำรวจ

ระยะที่ 3 : ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนจากการเปิดเวทีประชาคม

ระยะที่ 4 : สังเคราะห์บทบาทของครูกับบทบาทผู้เรียน และบทบาทผู้ที่เกี่ยวข้องที่ส่งผลต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน

การดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย กลุ่มนักเรียน นักศึกษา กลุ่มครูอาจารย์ และกลุ่มผู้เกี่ยวข้องที่ศึกษาและปฏิบัติงานในเขต 14 จังหวัดภาคใต้

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการสุ่มโดยวิธีการแบบหลายขั้นตอน โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยแต่ละกลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มนักเรียน นักศึกษา ประกอบด้วย นักเรียนที่ศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มัธยมศึกษาปีที่ 2 และมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 438 คน นักเรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ชั้นปีที่ 2 และนักเรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ชั้นปีที่ 2 จำนวน 381 คน และนักศึกษาในระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 2 จำนวน 353 คน รวมทั้งสิ้น 1,172 คน

2. กลุ่มครูอาจารย์ ประกอบด้วยครูอาจารย์ที่ทำการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 352 คน ระดับอาชีวศึกษา จำนวน 242 คน และระดับอุดมศึกษา จำนวน 185 คน รวมทั้งสิ้น 779 คน

3. กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง เป็นกลุ่มที่ร่วมวิจัยในการแสดงความคิดเห็นในระยะที่ 3 ประกอบด้วย กลุ่มนักเรียน นักศึกษา จำนวน 21 คน กลุ่มครู อาจารย์ จำนวน 24 คน

ผู้บริหาร จำนวน 12 คน กลุ่มผู้ปกครอง จำนวน 16 คน และสื่อมวลชน จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 47 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบสอบถาม จำนวน 3 ฉบับ มีรายละเอียด ดังนี้

1. แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน (สำหรับครู) เป็นแบบสอบถามที่ร่วมสร้างโดยคณะกรรมการวิจัยที่ได้รับการแต่งตั้งตามคำสั่งสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏที่ 245/2546 ประกอบด้วยส่วนย่อย ๆ 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นการถามเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบ มีลักษณะแบบเลือกตอบจำนวน 6 ข้อคำถาม ส่วนที่ 2 เป็นการถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน มีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า เพื่อถามเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ในด้านบรรยากาศในสถานศึกษา เจตคติ การเป็นแบบอย่างที่ดี และการให้รางวัลและการลงโทษ รวมทั้งสิ้นจำนวน 95 ข้อคำถาม และส่วนที่ 3 เป็นการถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด แบบสอบถามฉบับนี้มีค่าความเชื่อมั่นสำหรับกลุ่มนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับอาชีวศึกษา ระดับอุดมศึกษา และรวมทุกระดับเท่ากับ 0.94 0.93 0.95 และ 0.94 ตามลำดับ

2. แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน (สำหรับผู้เรียน) เป็นแบบสอบถามที่ร่วมสร้างโดยคณะกรรมการวิจัยที่ได้รับการแต่งตั้งตามคำสั่งสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏที่ 245/2546 ประกอบด้วยส่วนย่อย ๆ 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นการถามเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบ มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 4 ข้อคำถาม ส่วนที่ 2 เป็นการถามเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนมีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่าเพื่อถามเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ในด้านบรรยากาศในสถานศึกษา เจตคติ การเป็นแบบอย่างที่ดี และการให้รางวัลและการลงโทษ รวมทั้งมีจำนวน 103 ข้อคำถาม และส่วนที่ 3 เป็นการถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน มีลักษณะแบบปลายเปิด แบบสอบถามฉบับนี้มีค่าความเชื่อมั่นสำหรับกลุ่มนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับอาชีวศึกษา ระดับอุดมศึกษา และรวมทุกระดับเท่ากับ 0.96 0.94 0.91 และ 0.95 ตามลำดับ

3. แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของนักเรียน และบทบาทของครูที่เอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สำหรับถามผู้ร่วมเวทีประชาคม มีลักษณะแบบมาตรา

ส่วนประมาณค่า จำนวนทั้งสิ้น 112 ข้อคำถาม มีค่าความเชื่อมั่น ส่วนของบทบาทนักเรียน เท่ากับ 0.94 และส่วนของบทบาทของครูเท่ากับ 0.98

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนสำหรับการศึกษาระดับ 3 ระดับ โดยมีการศึกษาวิจัย 4 ระยะ ซึ่งผลสรุปการวิจัยจะนำเสนอผลสรุปและอภิปรายผลการวิจัยตามระดับการศึกษา และสังเคราะห์บทบาทของนักเรียน ครูและผู้เกี่ยวข้อง ดังนี้

การศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน

ผลการวิจัยเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน สำหรับการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานสรุปได้ดังนี้

1. ครูและนักเรียน ในระดับการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนด้านเจตคติ ประเด็นเจตคติของนักเรียนต่อครู หรือเจตคติของครูต่อนักเรียน เจตคติต่อสถานศึกษา ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ประเด็นการชักจูงการกระทำ และการสร้างจิตสำนึก และด้านการให้รางวัลและการลงโทษ ทุกประเด็น คือ ประเด็นการให้รางวัล การลงโทษ และพฤติกรรมที่มีผลต่อการจูงใจว่า มีการปฏิบัติตามสภาพจริง และตามความต้องการหรือความคาดหวังอยู่ในระดับมาก และด้านบรรยากาศในสถานศึกษา ประเด็นบรรยากาศแบบอัตตาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความคิดเห็นของครูและนักเรียน ไม่สอดคล้องกัน คือ ด้านบรรยากาศในสถานศึกษา ประเด็นบรรยากาศแบบประชาธิปไตย และบรรยากาศแบบปล่อยปละละเลย และการเป็นแบบอย่างที่ดี ประเด็นบุคลิกภาพ และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความต้องการหรือความคาดหวัง กับตามสภาพความจริง พบว่า ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นตามความต้องการหรือความคาดหวังกันตามสภาพความจริง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในทุกด้านและทุกประเด็น โดยมีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นตามความต้องการหรือความคาดหวังสูงกว่าตามสภาพความจริง

2. ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนตามสภาพจริง และตามความต้องการหรือความคาดหวัง แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกด้านและทุกประเด็น ยกเว้นความคิดเห็นตามสภาพจริง ประเด็นพฤติกรรมที่มีผลต่อการจูงใจ และตามความต้องการหรือความคาดหวัง ประเด็นบุคลิกภาพ ประเด็นการ

ให้รางวัล และประเด็นพฤติกรรมที่มีผลต่อการจูงใจ ที่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยครูมีความคิดเห็นสูงกว่าความคิดเห็นของนักเรียนตามสภาพความเป็นจริงในประเด็นบรรยากาศแบบประชาธิปไตย เจตคติต่อสถานศึกษา ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ประเด็นบุคลิกภาพ และการชักจูงการกระทำ ประเด็นการให้รางวัลและการลงโทษ ตามความต้องการหรือความคาดหวังในประเด็นบรรยากาศแบบประชาธิปไตย ประเด็นการชักจูงการกระทำ และการลงโทษ

3. การพัฒนาปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าครูและนักเรียนพึงปฏิบัติต่อกันในการสร้างบรรยากาศในสถานศึกษาทั้ง 3 แบบ โดยร่วมกันสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนแบบประชาธิปไตยมากกว่าบรรยากาศแบบอัตตาธิปไตย และแบบปล่อยปละละเลย มีการเป็นแบบอย่างที่ดี ประเด็นการชักจูงการกระทำ และการสร้างจิตสำนึกที่ดี รวมทั้งการใช้การลงโทษที่เหมาะสมมีเหตุมีผล ซึ่งปัจจัยดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อเจตคติที่มีต่อกันระหว่างนักเรียนและครู โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุระหว่างปัจจัยดังกล่าวกับเจตคติของนักเรียนต่อครูตามสภาพจริงและตามความต้องการหรือความคาดหวังเท่ากับ 0.86 และ 0.85 ตามลำดับและมีความสามารถในการพยากรณ์ร้อยละ 75 และ 72 ตามลำดับ และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุระหว่างปัจจัยดังกล่าวกับเจตคติของครูต่อนักเรียนตามสภาพจริงและตามความต้องการหรือความคาดหวังเท่ากับ 0.74 และ 0.70 ตามลำดับ และมีความสามารถในการพยากรณ์ร้อยละ 54 และ 49 ตามลำดับ

จากข้อค้นพบดังกล่าวจะเห็นว่า ครูและนักเรียนต่างมีความคิดเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับความต้องการหรือความคาดหวังในการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับผู้เรียนว่าควรสร้างบรรยากาศในสถานศึกษา เน้นบรรยากาศแบบประชาธิปไตย การเป็นแบบอย่างที่ดี ที่เน้นการชักจูงและสร้างจิตสำนึกในด้านการเรียนและความประพฤติ และการใช้วิธีการลงโทษที่เหมาะสมและมีเหตุผล แม้ว่าความคิดเห็นของนักเรียนและครูที่เห็นสอดคล้องกันว่าสภาพการปฏิบัติจริงในปัจจัยดังกล่าวอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านบรรยากาศแบบต่าง ๆ ยังอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างน้อย ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เลวิน และคณะ (Lewin ; Lippitt and White, 1976 อ้างถึง ชีรวัดน์ นิจนตร, 2526) ที่ได้ศึกษากลุ่มเด็กอายุ 10 ขวบ โดยแบ่งเด็กเป็น 3 กลุ่ม ที่มีหัวหน้าเป็นผู้ใหญ่คอยสร้างบรรยากาศในการทำกิจกรรมร่วมกันในลักษณะ 3 แบบ คือ แบบประชาธิปไตย แบบอัตตาธิปไตย และแบบปล่อยเสรี ผลการวิจัยพบว่า เด็กชายเกือบทุกคนรายงานว่า ชอบหัวหน้าแบบประชาธิปไตยมากกว่าหัวหน้าแบบอัตตาธิปไตย และแบบปล่อยเสรี และเด็กกลุ่มที่มีหัวหน้าแบบอัตตาธิปไตย

แสดงพฤติกรรมก้าวร้าวมาก บางคนทนไม่ไหว ลาออกไปจากกลุ่ม ขาดความรับผิดชอบ และไม่รู้จักริเริ่ม ซึ่งต่างจากกลุ่มเด็กที่มีหัวหน้าแบบประชาธิปไตย จะมีความรับผิดชอบต่องานให้ความร่วมมือเคารพซึ่งกันและกัน มีความคิดสร้างสรรค์และเป็นผู้นำที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมบูรณ์ ทองศิลป์ (2519) อ้างถึงใน บุญกอบ วิสมัตน์, (2523) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ของครูกับนักเรียน พบว่านักเรียนที่ได้รับปฏิสัมพันธ์จากครูแบบประชาธิปไตย จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความเป็นผู้นำสูงกว่าผู้ที่ได้รับปฏิสัมพันธ์จากครูแบบอัตตาธิปไตย และปล่อยปละละเลย และผลการวิจัยของ กัมปนาท ศรีเชื้อ (2534) ชูศรี สนิทประชากร (2522) ประคอง ประสิทธิ์พร (2519) Hook (1985) และ Stiles and Dorsey (1950) ที่พบว่า นักเรียนที่มีความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่มีความสัมพันธ์กับครูแบบอัตตาธิปไตย แต่ขัดแย้งกับผลการวิจัยของ จิรพร โปธิสุวรรณ (2519) ที่พบว่านักเรียนที่มีความสัมพันธ์กับครูแบบอัตตาธิปไตยจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่มีความสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตย ส่วน สุมาลี วงศ์ปลุกแก้ว (2526) ศึกษาวิจัยกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่านักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตย และแบบอัตตาธิปไตยจะมีความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบปล่อยปละละเลย ส่วนผลงานวิจัยเกี่ยวกับการให้รางวัลและการลงโทษ พบว่า ดีซีและไรอัน (Deci and Ryan, 1990 อ้างถึงใน วิชาศักดิ์ ชีววัลลี ผองจิต อินทสุวรรณ, 2543) กล่าวว่า พฤติกรรมที่เกิดจากแรงจูงใจภายในเป็นพฤติกรรมที่จะทำให้บุคคลรู้สึกว่าคุณมีความสามารถ (Competent) และกำหนดให้ด้วยตนเอง (Self determination) และได้ยืนยันทฤษฎีว่ามีกระบวนการ 2 อย่างที่รางวัลจากภายนอกสามารถมีผลกระทบต่อแรงจูงใจภายใน คือ การเปลี่ยนแปลงการรับรู้ สาเหตุการกระทำ และการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกของบุคคลในเรื่องที่ว่าตนมีความสามารถและมีอิสระที่กำหนดได้ดังตัวอย่างที่ว่าพฤติกรรมที่เกิดจากแรงจูงใจภายในจะต้องเป็นพฤติกรรมที่บุคคลสามารถกำหนดได้ด้วยตนเอง แต่เมื่อมีคำสั่งหรือรางวัล ซึ่งเปรียบเสมือนสิ่งกำหนดบุคคลให้กระทำตามเงื่อนไข ดังนั้นเมื่อเกิดเหตุการณ์นี้จะทำให้ความรู้สึกเป็นอิสระกำหนดให้ด้วยตนเองจะหมดไป (แรงจูงใจภายใน) รางวัลภายนอก คือ เงิน จะทำให้เรามีแรงจูงใจภายในลดลง มีแรงจูงใจภายนอกมาแทนที่

นอกจากนี้ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2525 อ้างถึงใน จิรวัดนา มั่นยืน และ รุ่งทิพย์ สมานรักษ์ 2546) กล่าวว่า การลงโทษและให้รางวัลเด็กต้องมีเหตุผล ไม่ใช่อารมณ์ ตลอดจนมีความเป็นระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติ การปฏิบัติของครูทุกคนต่อเด็กในสอง

ข้อที่สำคัญมากในการปลูกฝังความรู้สึกในเด็กว่า ในโลกนี้ถ้าใครทำดีจะได้ดี ใครทำชั่วจะได้ชั่ว โดยความรู้สึกนี้ จะต้องเกิดขึ้นจากครอบครัวและโรงเรียนเป็นสำคัญ ส่วนวิธีการลงโทษนั้นนักวิชาการส่วนใหญ่เห็นว่าการลงโทษ แบบไม่เจ็บตัว (ทางกาย) จะให้ผลดีต่อพฤติกรรมในทางที่พึงประสงค์มากกว่าเดิม (ประภัสสร กุมท, 2543) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ซัลส์เบเชอร์ และเฮาส์เชอร์ (Sulbacher and Houser, 1968 Cited in Gordner, 1978 อ้างถึงใน ประภัสสร กุมท, 2543) ได้นำการลงโทษโดยการปรับสินไหมมาใช้ในห้องเรียน การที่นักเรียนมีพฤติกรรมไม่สุภาพจะโดนลดเวลาอิสระครั้งละ 1 นาที จากให้ไว้ 10 นาที ปรากฏว่าเพียงครั้งแรกที่โดนปรับพฤติกรรมไม่สุภาพก็จะหายไปทันทีและให้ข้อคิดในการนำไปใช้ว่าไม่ควรใช้วิธีนี้อย่างสม่ำเสมอและควรคืนสิทธิพิเศษ ที่ถูกริบคืนหลังจากมีพฤติกรรมที่ดี

การศึกษาระดับอาชีวศึกษา

ผลการวิจัยเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน สำหรับการศึกษาระดับอาชีวศึกษา สรุปได้ดังนี้

1. ครูและนักเรียนในระดับอาชีวศึกษามีความเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนประเด็นเจตคติที่ดีต่อกัน ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีทุกประเด็น ได้แก่ ประเด็นบุคลิกภาพ การชักจูงการกระทำ และการสร้างจิตสำนึก ว่ามีการปฏิบัติตามสภาพจริงและตามความต้องการหรือตามความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ส่วนความคิดเห็นในประเด็นบรรยากาศแบบอัตตาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลาง และความคิดเห็นตามสภาพจริงประเด็นการให้รางวัล และพฤติกรรมที่มีผลต่อการจูงใจอยู่ในระดับปานกลาง แต่ความคิดเห็นตามความต้องการหรือความคาดหวังอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังพบว่าความคิดเห็นของครูและนักเรียนไม่สอดคล้องกันในประเด็นบรรยากาศแบบประชาธิปไตย บรรยากาศแบบปล่อยปละละเลย เจตคติต่อสถานศึกษา และการลงโทษ และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความต้องการหรือความคาดหวังกับตามสภาพความจริงพบว่าครูและนักเรียนเห็นสอดคล้องกันว่าคุณค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นตามความต้องการหรือความคาดหวังกับตามสภาพจริงในทุกด้านและทุกประเด็นมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นตามความต้องการหรือความคาดหวังสูงกว่าตามสภาพความจริง ยกเว้นประเด็นการลงโทษที่ความคิดเห็นของครูเห็นว่าแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2. ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนตามสภาพจริงและตามความต้องการหรือความคาดหวังแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกด้านทุกประเด็น ยกเว้นตามสภาพจริงประเด็นบรรยากาศแบบอัตตาธิปไตย ตามความต้องการหรือความคาดหวัง ประเด็นบรรยากาศแบบประชาธิปไตย และตามความคาดหวังในประเด็นเจตคติต่อสถานศึกษา ที่แตกต่างกันไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยครูมีความคิดเห็นสูงกว่านักเรียน ทั้งตามสภาพจริงและตามความต้องการหรือความคาดหวังในประเด็นบรรยากาศแบบประชาธิปไตย บุคลิกภาพ การชักจูงการกระทำ การสร้างจิตสำนึก การให้รางวัล การลงโทษ และพฤติกรรมที่มีผลต่อการงูใจ และตามความจริงประเด็นเจตคติต่อสถาบัน

3. การพัฒนาปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในระดับอาชีวศึกษา พบว่าครูและนักเรียนพึงปฏิบัติต่อกันในการสร้างบรรยากาศแบบประชาธิปไตย บรรยากาศแบบปล่อยปละละเลย การเป็นแบบอย่างที่ดี ประเด็นบุคลิกภาพ การชักจูงการกระทำ และการสร้างจิตสำนึก ประเด็นการให้รางวัลและประเด็นพฤติกรรมที่มีผลต่อการงูใจ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อเจตคติที่ดีต่อกันระหว่างนักเรียนและครู โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุระหว่างปัจจัยดังกล่าวกับเจตคติของนักเรียนต่อครูตามสภาพจริงและตามความต้องการหรือความคาดหวังเท่ากับ 0.79 และ 0.87 ตามลำดับ และมีความสามารถในการพยากรณ์ร้อยละ 63 และร้อยละ 76 ตามลำดับ และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุระหว่างปัจจัยดังกล่าวกับเจตคติของครูต่อนักเรียนตามสภาพจริงและตามความต้องการหรือความคาดหวังเท่ากับ 0.77 และ 0.79 ตามลำดับ และมีความสามารถในการพยากรณ์ร้อยละ 59 และร้อยละ 62 ตามลำดับ

จากข้อค้นพบดังกล่าวจะเห็นว่า ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับความต้องการและความคาดหวังในการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนว่าควรสร้างบรรยากาศในสถานศึกษาในรูปแบบประชาธิปไตย และปล่อยปละละเลย รวมทั้งการเป็นแบบอย่างที่ดี ประเด็นบุคลิกภาพ การชักจูงการกระทำ และการสร้างจิตสำนึก ประเด็นการให้รางวัลและประเด็นพฤติกรรมที่มีผลต่อการงูใจ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวมีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อเจตคติของนักเรียนต่อครู และเจตคติของครูต่อนักเรียน ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยทดลองของ แฟลนเดอร์ (Flanders, 1949 อ้างถึงใน ชีรวัดน์ นิจนตร, 2526) ได้ทดลองแบ่งนักเรียนชั้นมัธยมเข้าเรียนในห้องที่มีบรรยากาศ 2 แบบ กลุ่มแรกจะเข้าอยู่ในสถานการณ์ที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง ครูจะมีพฤติกรรมที่คิดตัวเอง

เป็นหลักเป็นปัญหาและตัวเด็ก ร้องลงมามีกลุ่มจะอยู่ในห้องเรียนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยครูจะสนใจนักเรียนเป็นอันดับแรก ปัญหา ร้องลงมาและตัวครูเองเป็นอันดับสุดท้าย หลังจากนั้นจึงวัดพฤติกรรมของเด็กในห้องเรียนทั้งสองแบบ ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ผลปรากฏว่าในห้องเรียนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลางเด็กมักจะทำอะไรไม่ค่อยถนัด เกิดความวิตกกังวล เนื่องจากครูชอบออกคำสั่งและคอยบงการนักเรียนให้ปฏิบัติตาม ทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่ถอยหนี เนื้อหาในด้านการเรียน แต่จะก้าวร้าวและเป็นปฏิปักษ์กับเพื่อนนักเรียนด้วยกัน รวมทั้งมีความสับสนทางอารมณ์ (Emotional disintegration) ส่วนห้องเรียนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เด็กจะมีบทบาทในด้านต่าง ๆ และเข้าใจฐานะของตนเอง มีการเน้นในเรื่องการแก้ปัญหา ใช้วิธีการต่าง ๆ ตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างแจ่มชัด ทำให้นักเรียนมีความวิตกกังวลน้อย สามารถแก้ปัญหาได้ดี และมีบูรณาการทางอารมณ์ (Emotional integration) สอดคล้องกัน การศึกษาของ Amidon and Flanders (1967) ได้ศึกษาอิทธิพลของครูที่มีผลต่อนักเรียน โดยใช้แบบวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ทางวาจาของ เนค เอ แพลนเดอร์ส พบว่าการใช้อิทธิพลทางอ้อมในการเรียนการสอน ได้แก่ การยอมรับความรู้สึกรักของนักเรียน การยกย่องชมเชย การนำความคิดเห็นของนักเรียนมาใช้ การถามคำถามจะช่วยให้เด็กมีความกล้าแสดงออก มีความเชื่อมั่นในตนเอง และประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ Nelson (1966) ที่ทำวิจัยในช่วง ค.ศ. 1961 - 1962 เพื่อศึกษาว่า การสอนแบบที่ครูใช้อิทธิพลทางอ้อมจะให้ผลดีกว่าการสอนแบบที่ครูใช้อิทธิพลทางตรงหรือไม่ ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์กิจกรรมร่วมทางวาจาของ แพลนเดอร์ส ในการสังเกตการสอนของครูในโรงเรียนประถมสาธิตของมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ลอสแอนเจลิส นักเรียนในชั้นมีอายุเฉลี่ย 6-7 ปี ผู้วิจัยให้ครูคนเดียวกันสอนนักเรียนในระดับเดียวกันในวิชาศิลปภาษา (Language Arts) โดยครูใช้วิธีสอน 2 วิธี วิธีหนึ่งเป็นวิธีที่ครูใช้อิทธิพลทางอ้อม ซึ่งให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือกหัวข้อเรื่องที่จะเรียน ส่วนอีกวิธีหนึ่งครูใช้อิทธิพลทางตรง โดยครูเป็นผู้เลือกหัวข้อเรื่องที่จะเรียน หลังจากที่ได้ใช้เวลารวบรวมข้อมูลอยู่ประมาณ 10 เดือน ปรากฏว่าการสอนแบบที่ครูใช้อิทธิพลทางอ้อมช่วยให้นักเรียนมีความรู้ทางภาษา โดยเฉพาะด้านคำศัพท์ดีกว่าการสอนแบบที่ครูใช้อิทธิพลทางตรง ซึ่งการสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการสอนแบบใช้อิทธิพลทางอ้อมของ แพลนเดอร์ส เป็นการสอนในลักษณะการสร้างบรรยากาศแบบประชาธิปไตย ส่วนการสอนแบบยึดครูเป็นศูนย์กลางและการสอนแบบใช้อิทธิพลทางตรง เป็นการสอนในลักษณะการสร้างบรรยากาศอัตตาศาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สไตส์ และคอร์ซี่ (Stiles and

Dorsey, 1950 อ้างถึงใน ชีรวัดน์ นิจนตร, 2526) ที่แบ่งลักษณะปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนเป็น 2 แบบ คือ ปฏิสัมพันธ์แบบอิตาเลียน เป็นปฏิสัมพันธ์ที่ครูจะเป็นผู้สั่งการทุกอย่าง เด็กจะต้องเชื่อฟัง โดยไม่มีข้อโต้แย้ง ครูจะใช้กฎเกณฑ์ตามที่ตนพอใจ บังคับให้นักเรียนปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ไม่คำนึงถึงธรรมชาติของจิตใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคล นักเรียนจะเรียนเพื่อตนเองไม่ได้สัมพันธ์กับเพื่อนหรือทำอะไรเพื่อชั้นเรียน ทำให้เด็กมีบุคลิกภาพแบบตัวใครตัวมัน ไม่รู้จักอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม นักเรียนจะสนใจในบทเรียน เพื่อคะแนนของตน ไม่สนใจหรือคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ปฏิสัมพันธ์อีกแบบเป็นปฏิสัมพันธ์แบบประชาธิปไตย ครูจะสร้างสถานการณ์ให้เด็กมีส่วนร่วมในการวางแผนร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมในชั้นเรียน ครูยอมรับในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก ทั้งด้านความสามารถ ความสนใจ ทักษะสติ เด็กสนใจเรียนเพราะต้องการเรียนรู้ ความรู้มากกว่าคะแนน ครูทำตัวเป็นที่ปรึกษาของนักเรียน ทำให้เด็กมีความเป็นกันเอง มีลักษณะของตัวเอง มีความเชื่อมั่นในความร่วมมือกับหมู่คณะ ส่วนการเป็นแบบอย่างที่ดีนั้นเป็นบทบาทที่ครูควรที่จะปฏิบัติให้เป็นตัวอย่างกับนักเรียนเนื่องจากครูมีอิทธิพลต่อนักเรียนค่อนข้างมากในการชี้แนะและสอนสั่ง ซึ่งถ้าครูเป็นแบบอย่างที่ดี ย่อมส่งผลต่อพฤติกรรมที่ดีของนักเรียนเช่นกัน นอกจากนี้การให้รางวัลและการลงโทษ ยังเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับนักเรียนเช่นกัน แต่การให้รางวัลสำหรับนักเรียนระดับอาชีวศึกษา ควรเป็นรางวัลในลักษณะการเสริมแรงทางด้านจิตใจหรือเสริมแรงภายในมากกว่าการเสริมแรงภายนอกในลักษณะการให้สิ่งของ

การศึกษาระดับอุดมศึกษา

ผลการวิจัยเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน สำหรับการศึกษา ระดับอุดมศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. อาจารย์และนักศึกษามีความคิดเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ประเด็นการชักจูงการกระทำ และการสร้างจิตสำนึกว่ามีการปฏิบัติตามสภาพจริงและตามความต้องการหรือความคาดหวัง อยู่ในระดับมาก และการให้รางวัลและการลงโทษ ประเด็นการให้รางวัลและประเด็นพฤติกรรมที่มีผลต่อการจูงใจที่มีความคิดเห็นตามสภาพจริงอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความต้องการหรือความคาดหวังในระดับมาก ส่วนความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษายังไม่สอดคล้องกันในด้านบรรยากาศในสถานศึกษาทุกประเด็น คือ ประเด็นบรรยากาศแบบประชาธิปไตย บรรยากาศแบบ

อัตราชีพไคย และบรรยากาศแบบปล่อยปละละเลย ด้านเจตคติ ประเด็นเจตคติต่อนักศึกษา หรือเจตคติต่ออาจารย์ และประเด็นเจตคติต่อสถานศึกษา ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ประเด็นบุคลิกภาพ ด้านการให้รางวัลและการลงโทษ ประเด็นการลงโทษ และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความต้องการหรือความคาดหวังกับตามสภาพความจริง พบว่าอาจารย์และนักศึกษามีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นตามความต้องการหรือความคาดหวังกับตามสภาพจริง แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในทุกด้านและทุกประเด็น โดยมีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นตามความต้องการหรือความคาดหวังสูงกว่าตามสภาพจริง ยกเว้นประเด็นบรรยากาศแบบอัตราชีพไคยของนักศึกษาที่เห็นว่าแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2. อาจารย์และนักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนตามสภาพจริง และตามความต้องการหรือความคาดหวังแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกด้านและทุกประเด็น ยกเว้นตามความต้องการหรือความคาดหวังประเด็นเจตคติต่อสถาบัน การสร้างจิตสำนึกและการให้รางวัลที่มีความคิดเห็นแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยอาจารย์มีความคิดเห็นสูงกว่านักศึกษา ทั้งตามสภาพจริงและตามความต้องการหรือความคาดหวังในประเด็นบรรยากาศแบบประชาธิปไตย บุคลิกภาพ การชักจูงการกระทำ การลงโทษ และพฤติกรรมที่มีผลต่อการจูงใจ และตามสภาพจริง ประเด็นเจตคติต่อสถานศึกษา การสร้างจิตสำนึกและการให้รางวัล

3. การพัฒนาปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา พบว่าอาจารย์และนักศึกษามีปฏิสัมพันธ์กันในการสร้างบรรยากาศแบบประชาธิปไตย บรรยากาศแบบปล่อยปละละเลย การเป็นแบบอย่างที่ดีประเด็นบุคลิกภาพ และการชักจูงการกระทำ ประเด็นการลงโทษและประเด็นพฤติกรรมที่มีผลต่อการจูงใจ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อเจตคติที่ดีต่อกันระหว่างอาจารย์และนักศึกษา โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุระหว่างปัจจัยดังกล่าวกับเจตคติของนักศึกษาต่ออาจารย์ตามสภาพจริง และตามความต้องการหรือความคาดหวังเท่ากับ 0.74 และ 0.85 ตามลำดับ และความสามารถในการพยากรณ์เจตคติของนักศึกษาต่ออาจารย์ตามสภาพจริงและตามความต้องการหรือความคาดหวังเท่ากับร้อยละ 54 และร้อยละ 72 ตามลำดับ ส่วนค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุระหว่างปัจจัยดังกล่าวกับเจตคติของอาจารย์ต่อนักศึกษาตามสภาพจริงและตามความต้องการหรือตามความคาดหวังเท่ากับ 0.78 และ 0.78 ตามลำดับ และความสามารถในการพยากรณ์ร้อยละ 61 และร้อยละ 61 ตามลำดับ

จากข้อค้นพบดังกล่าวจะเห็นว่า อาจารย์และนักศึกษามีความคิดเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับความต้องการและความคาดหวังในการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในรูปแบบการสร้างบรรยากาศประชาธิปไตยและแบบปล่อยปละละเลยมากกว่าบรรยากาศแบบอิตาเลียน โดยที่สอดคล้องกับการศึกษาเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ซึ่งมีอิทธิพลต่อกันและส่งผลให้เกิดคุณลักษณะ ประสิทธิภาพการเรียนรู้ โดยจำแนกพฤติกรรมของครูออกเป็น 2 ลักษณะ คือ อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Influence) เป็นการแสดงออกของครู 4 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเป็นการแสดงการยอมรับความรู้สึกรักของนักเรียนและแสดงออกด้วยวาจาในลักษณะที่เห็นอกเห็นใจ ไม่ข่มขู่ ไม่ว่าจะมีความรู้สึกในด้านที่พอใจหรือไม่ก็ตาม ลักษณะที่สอง เป็นการให้คำยกย่องชมเชยหรือสนับสนุนให้กำลังใจ ด้วยการกล่าวว่ “ดีมาก” หรือ “พูดต่อไปซิ” ลักษณะที่สาม เป็นการยอมรับความคิดเห็นและนำความคิดเห็นของนักเรียนมาใช้เป็นการยอมรับความคิดเห็นตลอดจนนำความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของนักเรียนมาใช้ในการสอนหรือนำความคิดเห็นของนักเรียนมาพูดซ้ำให้นักเรียนทั้งห้องได้รับทราบและอธิบาย หรือปรุ่แต่งข้อความของนักเรียนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ลักษณะที่ 4 เป็นการถามคำถามเกี่ยวกับเนื้อหาหรือวิธีการต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์ให้นักเรียนตอบ พฤติกรรมของครูลักษณะที่ 2 เป็นอิทธิพลทางตรง (Direct Influence) ได้แก่ การอธิบายข้อเท็จจริง การแนะแนวทางหรือออกคำสั่งและกวีวิจารณ์หรือตัดสิน จากการวิเคราะห์พฤติกรรมของครูจะพบว่าพฤติกรรมในลักษณะทางอ้อมจะเป็นพฤติกรรมแสดงปฏิสัมพันธ์ในลักษณะประชาธิปไตย ส่วนพฤติกรรมลักษณะทางตรงจะเป็นปฏิสัมพันธ์ในลักษณะอิตาเลียน ซึ่งจากการศึกษาวิจัยของ จีรพร โพธิ์สุวรรณ (2519) Stiles and Dorsey (1950, อ้างถึงใน ประคอง สิทธิพร, 2519) และประคอง สิทธิพร (2519) พบว่านักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบอิตาเลียนจะมีบุคลิกภาพเก็บตัวมากที่สุดและมีบุคลิกภาพด้านการปรับตัวไม่ดี มีพฤติกรรมก้าวร้าว ส่วนนักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตยและแบบปล่อยปละละเลยจะมีบุคลิกภาพแสดงตัวมากที่สุด และมีบุคลิกภาพด้านการปรับตัวดีกว่านักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบอิตาเลียน นอกจากนี้นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตยจะมีบุคลิกภาพด้านการปรับตัวทางสังคมดี เป็นคนมีอารมณ์ดีและมีเพื่อนมาก

การศึกษาทุกระดับ

จากการศึกษารูปแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนที่พบในทุกระดับการศึกษา พบว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนที่สำคัญและควรพัฒนาอย่างเร่งด่วน คือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนด้านการสร้างบรรยากาศในสถานศึกษา ในประเด็นแบบประชาธิปไตย และแบบปล่อยปละละเลย ส่วนการเป็นแบบอย่างที่ดี คือการเป็นแบบอย่างที่ดี ประเด็นการชักจูงการกระทำ ส่วนปฏิสัมพันธ์ที่มีลักษณะที่ควรพัฒนาเร่งด่วนในระดับการศึกษา 2 ระดับ คือ ปฏิสัมพันธ์ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ประเด็นบุคลิกภาพ และการสร้างจิตสำนึกและด้านการให้รางวัล และการลงโทษ ประเด็นการลงโทษและพฤติกรรมที่มีผลต่อการจูงใจ ซึ่งเมื่อนำประเด็นปฏิสัมพันธ์ที่มีลักษณะที่ควรพัฒนาเร่งด่วนในระดับการศึกษา ทั้ง 2 ระดับ การศึกษาและ 3 ระดับการศึกษา มาวิเคราะห์สัมพันธ์สหสัมพันธ์พหุ ระหว่างปัจจัยดังกล่าว 7 ปัจจัย ได้แก่ ด้านบรรยากาศในสถานศึกษา ประเด็นแบบประชาธิปไตย และแบบปล่อยปละละเลย การเป็นแบบอย่างที่ดี ประเด็นบุคลิกภาพ การชักจูงการกระทำ และการสร้างจิตสำนึก และด้านการให้รางวัลและการลงโทษ ประเด็นการลงโทษและพฤติกรรมที่มีผลต่อการจูงใจ กับเจตคติของนักเรียนต่อครูและเจตคติของครูต่อนักเรียนทั้งในส่วนของความคิดเห็นตามสภาพจริง และตามความต้องการหรือความคาดหวัง รวมทั้งความสามารถในการพยากรณ์สรุปแต่ละระดับการศึกษา ดังนี้

1. ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่า ปัจจัยหรือประเด็นที่ควรพัฒนาอย่างเร่งด่วน 7 ปัจจัย มีความสัมพันธ์พหุกับเจตคตินักเรียนต่อครูตามสภาพจริง และตามความต้องการหรือความคาดหวังเท่ากับ 0.88 และ 0.88 ตามลำดับ และความสามารถในการพยากรณ์ร้อยละ 78 และ 78 ตามลำดับ ส่วนความสัมพันธ์พหุกับเจตคติของครูต่อนักเรียนตามสภาพจริงและตามความต้องการหรือความคาดหวังเท่ากับ 0.76 และ 0.75 ตามลำดับ และความสามารถในการพยากรณ์ร้อยละ 57 และ 57 ตามลำดับ (ดังรายละเอียดในภาคผนวกตารางที่ 49)

2. ระดับอาชีวศึกษาพบว่า ปัจจัย หรือประเด็นที่ควรพัฒนาอย่างเร่งด่วน 7 ปัจจัย มีความสัมพันธ์พหุ กับเจตคติของนักเรียนต่อครูตามสภาพจริงและตามความต้องการหรือความคาดหวังเท่ากับ 0.78 และ 0.87 ตามลำดับ และความสามารถในการพยากรณ์เท่ากับ 61 และ 75 ตามลำดับ ส่วนความสัมพันธ์พหุกับเจตคติของครูต่อนักเรียนตามสภาพจริงและ ตามความต้องการหรือความคาดหวังเท่ากับ 0.76 และ 0.78 ตามลำดับ และ

ความสามารถในการพยากรณ์เท่ากับ 58 และ 61 ตามลำดับ (ดังรายละเอียดในภาคผนวกตารางที่ 49)

3. ระดับอุดมศึกษาพบว่าปัจจัยหรือประเด็นที่ควรพัฒนาอย่างเร่งด่วน 7 ปัจจัย มีความสัมพันธ์พหุกับเจตคติของนักศึกษาต่ออาจารย์ตามสภาพจริง และตามความต้องการ หรือความคาดหวังเท่ากับ 0.76 และ 0.85 ตามลำดับ และความสามารถในการพยากรณ์เท่ากับ 57 และ 73 ตามลำดับ ส่วนความสัมพันธ์พหุกับเจตคติของอาจารย์ต่อนักศึกษาตามสภาพจริงและตามความต้องการหรือความคาดหวังเท่ากับ 0.79 และ 0.79 ตามลำดับ และความสามารถในการพยากรณ์เท่ากับ 62 และ 62 ตามลำดับ (ดังรายละเอียดในภาคผนวกตารางที่ 49)

จากข้อค้นพบจากการวิจัยสอดคล้องกับการศึกษาของ Wubbels (1993) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน และเจตคติต่อการเรียนในโรงเรียนวิทยาศาสตร์นานาชาติ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลกับนักเรียนที่เรียนฟิสิกส์ในเกรด 9 จำนวน 66 ห้อง วัดผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนโดยการใช้แบบทดสอบมาตรฐาน วิชาฟิสิกส์ 23 ข้อ และเจตคติต่อการเรียนฟิสิกส์ พร้อมทั้งสอบถามระหว่างครูกับนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ของนักเรียนที่มีต่อพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนมีส่วนเกี่ยวข้องกับความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ และเจตคติระหว่างชั้นเรียนต่าง ๆ ที่มีความสามารถระดับเดียวกัน โดยพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนมีส่วนอธิบายความแปรปรวนของผลสัมฤทธิ์ได้ร้อยละ 70 และอธิบายความแปรปรวนของเจตคติต่อการเรียนฟิสิกส์ได้ร้อยละ 55 ดังนั้นพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน จึงเป็นปัจจัยสำคัญเกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์และเจตคติของนักเรียน นอกจากนี้ผลวิจัยยังพบว่าพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนที่ต่างกันจะมีผลสัมฤทธิ์และเจตคติต่างกันมากกว่าการใช้หลักสูตรต่างกันหรือครูที่มีอายุต่างกันหรือครูมีประสบการณ์ต่างกัน พบว่าพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในด้านความร่วมมือ ได้แก่ พฤติกรรมนักเรียนรับผิดชอบหรือนักเรียนมีอิสระเข้าใจนักเรียนช่วยเหลือเป็นกันเอง และความเป็นผู้นำสัมพันธ์ทางบวกกับเจตคติของนักเรียน และในด้านต่อต้าน ได้แก่ พฤติกรรมครูเข้มงวดกวดขัน ครูใจร้อนวู่วาม ครูไม่ฟังพอใจ และครูไม่มั่นใจ สัมพันธ์ทางลบกับเจตคติของนักเรียน ดังนั้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ ส่งผลต่อทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเจตคติที่ดีของนักเรียน จึงกล่าวได้ว่าครูเป็นผู้ที่มีความสำคัญและส่งผลต่อการสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างกันดังที่ปัญญา นันทมนี

(2507 อ้างถึงใน ประกอบ วิส്മัตถะนันท์, 2523) กล่าวว่าครูเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการสร้างและทำลายเด็กของชาติ เพราะครูเป็นผู้นำของเด็กเป็นผู้ที่เด็กมองด้วยความพอใจ เลื่อมใส ครูจึงควรเป็นผู้บริสุทธิ์ สะอาดทั้งกาย วาจา และจิตใจ มีความเมตตา กรุณา และมีความปรารถนาดีต่อศิษย์ ต้องรักงานที่เป็นหน้าที่ของตน ทำงานให้เป็นตัวอย่าง เป็นที่น่ารัก น่านับถือ เป็นครูทุกหนทุกแห่ง ไม่เฉพาะแต่ในชั้นเรียน เป็นคนมีสติไม่ประมาท ซึ่งสอดคล้องกับข้อสรุปของ แคพเพลน (Kaplan, 1959 อ้างถึงใน จีรวัดน์ นิจนตร, 2526) ได้กล่าวว่าครูเป็นผู้มีอิทธิพลต่อภาวะสุขภาพจิตของนักเรียนเป็นอันมาก โรงเรียนจะประสบความสำเร็จในการส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนเพียงไร ขึ้นอยู่กับสิ่งที่ครูได้กระทำต่อเด็กในแต่ละวันอันเป็นวิถีชีวิตภายในห้องเรียน

บรรยากาศในห้องเรียน และบรรยากาศในสถานศึกษา เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนที่สำคัญอย่างหนึ่งในการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับนักเรียน ซึ่งวิทซอล (Withall, 1951 อ้างถึงใน จีรวัดน์ นิจนตร, 2526) ได้แบ่งห้องเรียนเป็น 2 แบบคือ แบบที่หนึ่งเป็นห้องเรียนแบบยึดครูเป็นศูนย์กลาง ครูเป็นฝ่ายชี้นำขอบขั้วดูแลและแสดงอาการไม่พอใจอยู่เสมอ โดยถือว่าจำเป็นต้องปกป้องตนเองเอาไว้ก่อน ซึ่งเป็นบรรยากาศแบบอัตตาธิปไตย แบบที่สอง เป็นห้องเรียนแบบถือนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ครูจะมีความคิดเห็นพ้องกับนักเรียนและคอยกระตุ้นหรือให้กำลังใจนักเรียนอยู่เสมอ ครูจะรับฟังคำถามและใช้ถ้อยคำที่กระตุ้นให้นักเรียนคิดถึงปัญหาที่เป็นอยู่ ซึ่งเป็นบรรยากาศแบบประชาธิปไตย เมื่อศึกษาผลงานวิจัยของนักวิชาการหลายท่านได้แก่ สไตล์ และ คอร์ซี (Stiles and Dorsey, 1950 อ้างถึงใน จีรวัดน์ นิจนตร, 2526) แฟลนเดอร์ (Flanders, 1946 อ้างถึงใน จีรวัดน์ นิจนตร, 2526) Moskowitz (1976) Seliger (1977) จีรวัดน์ นิจนตร (2526) สมบูรณ์ ทองศิลป์ (2519 อ้างถึงใน บุญกอบ วิส്മัตถะนันท์, 2523) กัมปนาท ศรีเชื้อ (2534) ชูศรี สนิทประชากร (2522) ประคอง ประสิทธิ์พร (2519) สมศักดิ์ ชินพันธ์ (2523) เลวิน ลิปเปท และไวท์ (อ้างอิงจากก่อ สวัสดิพิพาณิชย์, 2512) สุมาลี วงศ์ปลุกแก้ว (2526) และ จีรพร โพธิ์สุวรรณ, 2519) ที่พบว่า บรรยากาศแบบประชาธิปไตยเป็นบรรยากาศที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความรับผิดชอบ บุคลิกภาพแสดงตัว ความคิดสร้างสรรค์ สูงกว่าบรรยากาศในชั้นเรียนแบบอัตตาธิปไตยและปล่อยปละละเลย นอกจากนี้ผลการวิจัยที่พบว่า การเป็นแบบอย่างที่ดีและการให้รางวัลและการลงโทษ ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ที่ต้องพัฒนาอย่างเร่งด่วน สอดคล้องกับระเบียบคุรุสภาที่ว่าด้วยจรรยาบรรณครู พ.ศ. 2539 ข้อ 3 ข้อ 4 ข้อ 5 และข้อ 6 ที่ว่า ครูต้องประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ ทั้ง

กาย วาจา และจิตใจ ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์ ครูต้องไม่แสวงหาผลประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้าง จากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ใช้ให้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตน และครุยอมพัฒนาตนทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อยู่เสมอ และผลการศึกษาของ Moskowitz (1976) ที่ศึกษาปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียนของครูที่สอนภาษาต่างประเทศที่ดีเด่น ตามความเห็นของนักเรียน ที่เคยเรียนด้วยโดยศึกษาครูที่สอนภาษาสเปน หรือภาษาฝรั่งเศส ดีเด่น 11 คน และครูลักษณะทั่วไปอีก 11 คน ผลการวิจัยพบว่า ครูดีเด่นมีแนวโน้มใช้พฤติกรรมไม่ใช้วาจา ใช้พฤติกรรมทางอ้อม และมีความสามารถในการใช้ภาษาต่างประเทศของนักเรียนและครูสูงกว่าครูทั่วไป แต่มีพฤติกรรมทางตรงน้อยกว่าครูทั่วไปอย่างมีนัยสำคัญ และจากข้อสรุปของผลการศึกษาวิเคราะห์ในระยะเวลาที่ 1 ของงานวิจัยเกี่ยวกับการให้รางวัลและการลงโทษ พบว่า การสร้างแรงจูงใจภายในเป็นสิ่งสำคัญ และรางวัลที่เหมาะสมจะช่วยให้เกิดแรงจูงใจภายในได้ดี ส่วนการลงโทษนั้นควรนำการลงโทษทางด้านจิตใจมาใช้มากกว่าการลงโทษทางกาย

บทบาทของนักเรียน ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องที่ส่งผลต่อปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับนักเรียน

จากข้อค้นพบในการวิจัยการสำรวจความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในระยะที่ 2 ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จำแนกตามระดับการศึกษา และมีการนำข้อค้นพบมานำเสนอเพื่อการวิพากษ์โดยการเปิดเวทีประชาคมและสรุปบทบาทของนักเรียน ครู และผู้เกี่ยวข้องจำแนกตามระดับการศึกษาจะพบว่าผู้ร่วมกิจกรรมเวทีประชาคมส่วนใหญ่เห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับบทบาทของนักเรียน ครูและผู้เกี่ยวข้องในทุกกลุ่มการศึกษา โดยมีข้อสรุปภาพรวมเกี่ยวกับบทบาทของนักเรียน ครูและผู้เกี่ยวข้องในระดับการศึกษา ดังนี้

1. บทบาทของนักเรียน นักศึกษา ประกอบด้วย บทบาทด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 บรรยากาศในสถานศึกษา เน้นบรรยากาศแบบประชาธิปไตย ซึ่งนักเรียนควรแสดงบทบาทที่ให้ความร่วมมือในการสร้างบรรยากาศแบบประชาธิปไตย เช่น ร่วมมือในการวางแผนการเรียน จัดกิจกรรมการเรียน แสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนกับ

เพื่อนในขณะเรียน ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานศึกษาหรือสถาบัน ร่วมรับผิดชอบและให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา

1.2 การเป็นแบบอย่างที่ดี ประกอบด้วย การเป็นแบบอย่างที่ดีเกี่ยวกับความประพฤติ เช่น มีสัมมาคารวะต่อครู มีมารยาท พุดจาสุภาพ มีความรับผิดชอบ แต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน เป็นต้น และการเป็นแบบอย่างที่ดีในการเรียน เช่น กระตือรือร้น ตั้งใจเรียน ร่วมปฏิบัติกิจกรรมการเรียน ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน กล้าแสดงความคิดเห็น รู้สิทธิของตนเองและเคารพในสิทธิของผู้อื่น และพยายามทำความดีเพื่อเป็นแบบอย่างกับผู้อื่น

1.3 การให้รางวัลและการลงโทษ เป็นการเน้นเกี่ยวกับการตระหนักในการทำความดีโดยไม่หวังรางวัล การยินดีกับเพื่อนที่ได้รางวัล และยอมรับโทษจากความผิดที่ได้กระทำ

2. บทบาทของครู ประกอบด้วยบทบาทด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1 บรรยายภาคในสถานศึกษา เน้นบรรยายภาคแบบประชาธิปไตย ซึ่งครูควรแสดงบทบาท โดยการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียน การวัดประเมินผล การกำหนดระเบียบต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อนักเรียน การแสดงความคิดเห็น การให้อิสระในการคบเพื่อน การเลือกกิจกรรม ตลอดจนการให้การช่วยเหลือ แนะนำ และรับฟังปัญหาพร้อมกับเสนอแนะวิธีแก้ไขปัญหา

2.2 การเป็นแบบอย่างที่ดี ประกอบด้วย การเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างทั้งทางด้านการพูด ความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ของครู ทั้งด้านการวางตัว การอุทิศเวลาให้กับงานในหน้าที่ ควรสอนนักเรียนอย่างเต็มที่ ไม่ควรเก็บความรู้ในสาระสำคัญไปใช้ในการสอนพิเศษ และมีการพัฒนาตนเองพร้อมกับหาวิธีการสอนให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน ตลอดจนควรที่จะมีการพัฒนาตนเองทั้งในส่วนขององค์ความรู้ที่ทันสมัย กระบวนการเรียนการสอนด้วยการนำนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ มีการส่งเสริมและพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของนักเรียนเสมอเมื่อมีโอกาส

2.3 การให้รางวัลและการลงโทษ ประกอบด้วย บทบาทการนำการเสริมแรงมาใช้ในการให้รางวัล และลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ด้วยการลงโทษอย่างมีเหตุผล และเหมาะสมกับความผิด นอกจากนี้ควรอธิบายชี้แจงความผิดและโทษที่พึงได้รับก่อนลงโทษ

3. บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและสามารถช่วยในการสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับผู้เรียน มีดังนี้

3.1 โรงเรียน ซึ่งหมายถึงระบบการบริหารที่ควรบริหารจัดการด้วยการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ ตำรา และครูที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ควรส่งเสริมสนับสนุน และให้กำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู

3.2 ผู้ปกครอง การที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลและพัฒนานักเรียน กับโรงเรียนอย่างเต็มที่

3.3 เขตพื้นที่ ควรทำหน้าที่ให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ และกำกับดูแลให้โรงเรียนได้ปฏิบัติหน้าที่ในพันธกิจอย่างมีคุณภาพ และประสิทธิภาพ

3.4 กระทรวงศึกษาธิการ ควรติดตามดูแลให้การช่วยเหลือและการสนับสนุนงบประมาณสำหรับการจัดการศึกษาอย่างเต็มที่ รวมทั้งกำหนดนโยบายที่เป็นรูปธรรมเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับผู้เรียนและผู้ปกครอง

3.5 สมศ. ควรให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพภายในและภายนอกที่เน้นการปฏิบัติงานในหน้าที่ที่มีคุณภาพและนำผลการประเมินมาใช้อย่างมีระบบและจริงจังเพื่อให้เกิดคุณภาพทางการศึกษาอย่างแท้จริง

3.6 สื่อมวลชน ควรทำหน้าที่เสนอข่าวและสื่อต่าง ๆ ที่ดีช่วยสร้างสรรค์ควรละเว้นการนำเสนอสื่อที่เป็นตัวกระตุ้นให้นักเรียนหลงผิดได้

จากข้อค้นพบจากเวทีประชาคมและการวิจัยเชิงสำรวจ พบว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนมีหลายส่วน เช่น ผู้บริหาร ผู้ปกครอง กระทรวงศึกษาธิการ เขตพื้นที่ สื่อมวลชน และ สมศ. ซึ่งประเด็นที่ส่งผลต่อการสร้างปฏิสัมพันธ์อันดี ได้แก่ การสนับสนุนส่งเสริมจากผู้บริหาร การอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัย ของรัสเซล และคณะ (Russell and others, 1987 อ้างถึงใน สุमितตา เจิมพันธ์, 2545) ได้กล่าวความหมายงานของครูว่า เป็นงานที่เต็มไปด้วยภาวะกดดันในแง่ต่าง ๆ ปัญหามากมายหลายอย่าง โดยเฉพาะปัญหาอันเกิดจากการขาดการสนับสนุนจากผู้บริหาร ภาวะกดดันเหล่านี้ย่อมส่งผลให้เกิดความเสื่อมสลาย (Burnout) ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความเสื่อมสลายของกาย เช่น ปวดหัว ความเสื่อมสลายทางจิต เหนง เสร้าซึม โกรธแค้น และเสื่อมสลายทางด้านพฤติกรรม เช่น ทำงานเลวลง ขาดงานบ่อย ตามกดดันเหล่านี้ เป็นสาเหตุให้ครูที่มีความรู้ ความสามารถ จะทิ้งอาชีพครูไปสู่อาชีพอื่น และสอดคล้องกับการวิจัยของ แกนสเตอร์และคณะ (Ganster and others, 1986 อ้างถึงใน

3. บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและสามารถช่วยในการสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับผู้เรียน มีดังนี้

3.1 โรงเรียน ซึ่งหมายถึงระบบการบริหารที่ควรบริหารจัดการด้วยการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ ตำรา และครูที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ควรส่งเสริมสนับสนุน และให้กำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู

3.2 ผู้ปกครอง การที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลและพัฒนานักเรียน กับโรงเรียนอย่างเต็มที่

3.3 เขตพื้นที่ ควรทำหน้าที่ให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ และกำกับดูแลให้โรงเรียนได้ปฏิบัติหน้าที่ในพันธกิจอย่างมีคุณภาพ และประสิทธิภาพ

3.4 กระทรวงศึกษาธิการ ควรติดตามดูแลให้การช่วยเหลือและการสนับสนุนงบประมาณสำหรับการจัดการศึกษาอย่างเต็มที่ รวมทั้งกำหนดนโยบายที่เป็นรูปธรรมเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับผู้เรียนและผู้ปกครอง

3.5 สมศ. ควรให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพภายในและภายนอกที่เน้นการปฏิบัติงานในหน้าที่ที่มีคุณภาพและนำผลการประเมินมาใช้อย่างมีระบบและจริงจังเพื่อให้เกิดคุณภาพทางการศึกษาอย่างแท้จริง

3.6 สื่อมวลชน ควรทำหน้าที่เสนอข่าวและสื่อต่าง ๆ ที่ดีช่วยสร้างสรรค์ควรละเว้นการนำเสนอสื่อที่เป็นตัวกระตุ้นให้นักเรียนหลงผิดได้

จากข้อค้นพบจากเวทีประชาคมและการวิจัยเชิงสำรวจ พบว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนมีหลายส่วน เช่น ผู้บริหาร ผู้ปกครอง กระทรวงศึกษาธิการ เขตพื้นที่ สื่อมวลชน และ สมศ. ซึ่งประเด็นที่ส่งผลต่อการสร้างปฏิสัมพันธ์อันดี ได้แก่ การสนับสนุนส่งเสริมจากผู้บริหาร การอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัย ของรัสเซล และคณะ (Russell and others, 1987 อ้างถึงใน สุमितตา เจิมพันธ์, 2545) ได้กล่าวความหมายงานของครูว่า เป็นงานที่เต็มไปด้วยภาวะกดดันในแง่ต่าง ๆ ปัญหามากมายหลายอย่าง โดยเฉพาะปัญหาอันเกิดจากการขาดการสนับสนุนจากผู้บริหาร ภาวะกดดันเหล่านี้ย่อมส่งผลให้เกิดความเสื่อมสลาย (Burnout) ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความเสื่อมสลายของกาย เช่น ปวดหัว ความเสื่อมสลายทางจิต เหนง เสร้าซึม โกรธแค้น และเสื่อมสลายทางด้านพฤติกรรม เช่น ทำงานเลวลง ขาดงานบ่อยตามกดดันเหล่านี้ เป็นสาเหตุให้ครูที่มีความรู้ ความสามารถ จะทิ้งอาชีพครูไปสู่อาชีพอื่น และสอดคล้องกับการวิจัยของ แกนสเตอร์และคณะ (Ganster and others, 1986 อ้างถึงใน

สุมิตตา เจิมพันธ์, 2545) ที่พบว่า การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางลบกับภาวะกดดันด้านต่าง ๆ ในการทำงาน เช่น ความขัดแย้งในบทบาทมีความสัมพันธ์ทางลบกัน การสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา ($r = -0.35$) และการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงาน ($r = -0.12$) และผลการวิจัยของ ลาทรอบ (Latrob, 1979) พบว่าความสัมพันธ์ที่ดีกับครูใหญ่มีผลต่อพฤติกรรมในการขาดงานหรือไม่ขาดงาน พบว่าครูที่ขาดงานน้อยจะเป็นผู้ที่มิขวัญในการทำงานดีกว่าครูที่ขาดงานมาก สอดคล้องกับข้อค้นพบของ ปาจารย์ วัชชวัลค (2527 อ้างถึงใน ครองสิน มิตะทัง, 2548) ที่ศึกษาอิทธิพลขององค์ประกอบนักเรียน สภาพแวดล้อมทางบ้าน และสภาพแวดล้อมทางโรงเรียนที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา พบว่าตัวแปรที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ คือ ความเป็นผู้นำทางวิชาการของครูใหญ่ คุณภาพการสอน โนภาพเกี่ยวกับตนเอง และทัศนคติต่อวิชาเรียน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุนันทา ประไพตระกูล (2535 อ้างถึงใน ครองสิน มิตะทัง, 2548) ที่ศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์สาเหตุระหว่างตัวแปรคัดสรรกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยวิเคราะห์องค์ประกอบทางด้านครู สภาพแวดล้อมทางบ้าน องค์ประกอบทางด้านครู และสภาพแวดล้อมทางโรงเรียน พบว่า ตัวแปรคุณภาพการสอนของครูเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงสาเหตุทั้งทางตรงทางอ้อมต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียน นอกจากนี้บทบาทของผู้บริหารยังส่งผลต่อความภาคภูมิใจในตนเองและส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติงาน ดังผลการวิจัยของแคมเบล (Campbell, 1985 อ้างถึงใน สุมิตตา เจิมพันธ์, 2545) ที่ศึกษาวิจัยพบว่า นักศึกษาระดับปริญญาตรี กลุ่มที่มีความภาคภูมิใจในตนเองสูงเท่าใดจะมีความคาดหวังความสำเร็จในการปฏิบัติงานของตนเองสูงมากขึ้นเท่านั้น จึงสามารถสรุปได้ว่าครูที่จะปฏิบัติงานได้ดีจะเป็นผู้ที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร ผู้บริหารให้การยอมรับ และมีความภาคภูมิใจในตนเองสูง ส่วนข้อค้นพบเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของพ่อแม่ผู้ปกครอง พบว่าสอดคล้องกับข้อคิดและผลงานวิจัยของนักวิชาการได้แก่ อุษณีย์ โพธิ์สุข (2545 อ้างถึงใน ครองสิน มิตะทัง, 2548) ได้ให้ข้อคิดว่าการเลี้ยงดูแบบมีเหตุผลลงเส้นคงวจะเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้ลูกมีความคิดอย่างมีวิจรรณญาณได้ดีและวิธีเลี้ยงดูเด็กด้วยการลงโทษ การห้าม การบังคับ วิธีเลี้ยงอย่างปล่อยสายป่านไม่มีการควบคุมใด ๆ ปล่อยให้เด็กเรียนรู้เองตามยถากรรมนั้นจะเป็นอุปสรรคต่อการคิดของเด็ก สอดคล้องกับข้อค้นพบของ บุษกร คำคง (2542 อ้างถึงใน ครองสิน มิตะทัง, 2548) ศึกษาเกี่ยวกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6

พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความเชื่ออำนาจภายในตน การให้เหตุผลทางจริยธรรม และการอบรมเลี้ยงดูแบบบิใช่เหตุผลมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กอตฟรீต เฟรมิงและกอตฟรீต (A.E. Gottfried Fleming and A.W. Gottfried) ที่พบว่าสภาพแวดล้อมทางบ้านที่มีการกระตุ้นเร้าทางการรู้คิดของเด็กตอนอายุ 8 ปีมีอิทธิพลทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้งทางตรงและทางอ้อมกับแรงจูงใจภายในวิชาการตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยรุ่นตอนต้น สภาพแวดล้อมทางบ้านมีความสำคัญมากกว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมแต่ สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมมีผลทางอ้อมต่อแรงจูงใจภายในของเด็กโดยผ่าน ทางสภาพแวดล้อมในการกระตุ้นเร้าทางการรู้คิดกล่าวคือ ครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจค่อนข้างสูงน่าจะส่งเสริมสภาพแวดล้อมทางบ้านที่กระตุ้นเร้าทางการรู้คิดให้กับเด็กซึ่งในที่สุดมีผลโดยตรงต่อการส่งเสริมพัฒนาการแรงจูงใจในวิชาการ นอกจากนี้จากการศึกษาของ คัดฌางค์ มณีศรี และสมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2541 อ้างถึงใน ครอบสิน มิตะทัง, 2547) ศึกษาอิทธิพลของพ่อแม่ในเรื่องการผลักดันของพ่อแม่ และการสนับสนุนทางจิตใจที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนของลูก ผลการวิจัยพบว่า การผลักดันของพ่อแม่เป็นกระบวนการทางครอบครัวที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของลูกมากที่สุด โดยที่การผลักดันของพ่อแม่ การช่วยเหลือ และการกำกับจัดตารางเวลาเรียนให้ลูกส่งผลทางลบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในขณะที่การสนับสนุนทางจิตใจและการกระตุ้นพัฒนาการทางสติปัญญาส่งผลทางบวกต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน นอกจากนี้ยังพบว่า ระดับการศึกษาของแม่เป็นตัวแปรเดียวในกลุ่มตัวแปรสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของลูกมากที่สุด และเป็นอิทธิพลทางบวกโดยส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อม ผ่านกระบวนการครอบครัว ได้แก่ การผลักดันทางพ่อแม่ (อิทธิพลทางลบ) ปัญญา (อิทธิพลทางบวก)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

จากข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ ทำให้เห็นแนวทางที่จะนำไปใช้ในการปฏิบัติเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับผู้เรียน โดยที่ครู นักเรียน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง พึงปฏิบัติต่อกันตามบทบาทหน้าที่ของตนอย่างดี และมีความจริงจังต่อกัน ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจะส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา และคุณภาพของเยาวชน ซึ่งท้ายสุดจะส่งผลต่อความเจริญก้าวหน้าของตนเองและประเทศ และการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละบุคคลควร

จะมีการวางแผนร่วมกันและทำความเข้าใจถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการขาดการปฏิบัติในหน้าที่ของตน ซึ่งผู้วิจัยจะขอเสนอแนะทางการนำไปใช้ ดังนี้

1. ผู้บริหารเขตพื้นที่ กระทรวงศึกษาธิการ ผู้ปกครอง และสื่อมวลชน พึงตระหนักถึงความสำคัญของปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนว่ามีผลต่อความมั่นคงของประเทศได้ค่อนข้างสูง ดังจะพบจากเหตุการณ์ที่เป็นปัญหาในภาคใต้ ปัญหายาเสพติดและปัญหาความประพฤตินี้ที่ไม่เหมาะสมของเยาวชน ซึ่งพื้นฐานของปัญหาเริ่มจากครอบครัวพ่อแม่ผู้ปกครองขาดการเอาใจใส่ในการดูแล เนื่องจากมีภาวะที่ต้องรับผิดชอบด้านเศรษฐกิจ ทำให้ไม่มีเวลาในการดูแลสอนสั่ง ซึ่งบรรยากาศภายในบ้านจึงเป็นบรรยากาศแบบปล่อยปละละเลย หรือพ่อแม่มีความตระหนักในความสำคัญและมีความวิตกกังวลในภัยจากสังคมภายนอก จึงอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่มากเกินไป มีการปกป้องลูกไม่เปิดโอกาสให้ลูกได้คิดหรือทำอะไรนอกเหนือที่พ่อแม่ต้องการทำให้เกิดบรรยากาศในบ้านแบบอึดอัดไปโดย ทำให้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการเรียนรู้และลักษณะนิสัย ที่เป็นอิทธิพลต่อเด็กมาตั้งแต่ในวัยเด็ก นอกจากนี้สื่อโดยเฉพาะโทรทัศน์มีอิทธิพลต่อเด็กและส่งผลกระทบต่อปัญหาเยาวชนที่เกิดจากการเลียนแบบจากสื่อ โดยเฉพาะด้านการแต่งกาย การสร้างนิสัยฟุ้งเฟ้อ ดังนั้นเพื่อลดปัญหาด้านความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับนักเรียน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่ควรจะต้องปฏิบัติในระดับแรกก่อนที่นักเรียนจะเข้าสู่โรงเรียนคือพ่อแม่ ผู้ปกครอง ควรที่จะเลี้ยงดูบุตรหลานด้วยวิธีการที่ส่งผลต่อการสร้างสัมพันธ์อันดีของครูกับนักเรียน ตลอดจนการสร้างบุคลิกภาพความสามารถทางสติปัญญา ซึ่งวิธีการเลี้ยงดูที่เหมาะสมที่ได้จากการศึกษาวิจัยของนักวิชาการทั้งหลาย คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักความเอาใจใส่ด้วยวิธีการที่ให้เหตุผลหรือวิธีการแบบประชาธิปไตย นอกจากนี้สื่อมวลชนโดยเฉพาะโทรทัศน์ ควรจะมีกิจกรรมเสริมสร้างสติปัญญาทางสร้างสรรค์ และเสริมสร้างพฤติกรรมหรือคุณลักษณะที่ดี เช่น มีนิทานสำหรับเด็กที่สร้างสรรค์ มีคุณธรรม ละครที่สร้างสรรค์ที่แสดงถึงวิถีทางที่จะไปสู่ความสำเร็จด้วยความรู้ความสามารถ เช่น ละครเรื่อง โอลิมปิก ของญี่ปุ่น มิใช่มีแต่ละครที่มีการทะเลาะกัน มีการอิจฉาริษยากัน รวมทั้งการแต่งกายที่เหมาะสม นอกจากนี้ควรที่จะมีการสรุปผลสะท้อนของผลลัพธ์ที่เกิดจากการกระทำของตัวละคร ทั้งที่ดีและไม่ดีเพื่อให้ข้อคิดกับเยาวชน ส่วนผู้บริหารเขตพื้นที่และกระทรวงศึกษาธิการ ควรระดมความคิดร่วมกันในการวางแผนการพัฒนากิจกรรมที่ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาที่มีบทบาทที่สำคัญมากที่สุดและส่งผลกระทบต่อการทำงานของครูมากที่สุดภายใต้การกำกับดูแลของเขตพื้นที่ และกระทรวงศึกษาธิการ และสิ่งที่จะต้องเร่ง

ดำเนินการโดยด่วน คือ การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับครูและระหว่างครูด้วยกัน การสร้างบรรยากาศแบบประชาธิปไตยโดยรับฟังความคิดเห็นจากครู เปิดใจให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานบริหารทางวิชาการ ยอมรับในความสามารถของครูเพื่อให้ครูได้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ตลอดจนให้การสนับสนุนกิจกรรมทางวิชาการและการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ ตำราต่าง ๆ ไม่ควรให้ครูมาทำงานส่วนตัว ซึ่งจะส่งผลต่อการละเลยการปฏิบัติงานในหน้าที่ที่รับผิดชอบของครู นอกจากนี้พื่อนำระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษาทั้งภายในและภายนอกมาใช้ให้ถูกต้องในการผลักดันก่อให้เกิดคุณภาพอย่างแท้จริง โดยการสร้างความตระหนักในคุณภาพให้เกิดกับผู้บริหาร ครู เจ้าหน้าที่ และพนักงานทุกคน ด้วยการนำระบบคุณภาพวงจร PDCA มาใช้และนำผลการปฏิบัติงานมาใช้ในการพิจารณาความดีความชอบหรือการให้รางวัลและการยกย่องเชิดชูเกียรติเพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

2. ครูและนักเรียนเป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อทั้งในทางที่ดีและทางที่ไม่ดี ดังนั้นการกระทำหรือการปฏิบัติของครูจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพและคุณลักษณะของนักเรียนทั้งปัจจุบันและอนาคต ครูจึงควรตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบอันยิ่งใหญ่ในการพัฒนาประเทศค่อนข้างมากและพฤติกรรมหรือสิ่งที่ครูควรปฏิบัติเป็นอันดับแรก คือ การสร้างบรรยากาศแบบประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและความสามารถมิใช่มอบให้เฉพาะคนที่เรียนเก่งเท่านั้นที่มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็น พยายามค้นหาความสามารถพิเศษและจุดเด่นของนักเรียนแต่ละคนให้พบ และหาทางส่งเสริมตามความต้องการและความถนัดของแต่ละคน ควรนำกระบวนการวิจัยในชั้นเรียนมาใช้ในการแก้ปัญหาทั้งด้านผลการเรียน และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ควรตระหนักในหน้าที่ งานด้านการสอน และการพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเองให้ทันกับความก้าวหน้าทางด้านวิชาการและเทคโนโลยีมากกว่าการมุ่งทำผลงาน เพื่อสร้างความก้าวหน้าในวิชาชีพให้กับตนเอง โดยละทิ้งหรือปล่อยปละละเลยนักเรียนโดยขาดการดูแลและเอาใจใส่ทั้งด้านการเรียนการสอนและการพัฒนาความประพฤติ แต่ควรที่จะนำผลงานที่เกิดจากการพัฒนานักเรียน ทั้งด้านสติปัญญาและความประพฤติมาสรุปเป็นผลงานในการสร้างความก้าวหน้าทางวิชาชีพ นอกจากนี้ครูควรที่จะประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านส่วนตัวและสังคม เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี มีการชักจูงให้นักเรียนกระทำในสิ่งที่ดีงาม และนำการเสริมแรงทางบวกมาใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเรียนรู้และประพฤติตนในสิ่งที่ดีงามมากกว่าที่จะนำการเสริมแรงทางลบมาใช้ ส่วนการ

ลงโทษควรใช้การลงโทษทางใจมากกว่า การลงโทษทางกายและก่อนลงโทษควรที่จะอธิบายเหตุผลของความผิดและให้นักเรียนยอมรับความผิดพร้อมทั้งปริมาณของโทษที่ควรได้รับ ส่วนนักเรียนนั้นพบว่านักเรียนส่วนใหญ่ตอบสนองตามการกระทำของครูจะมีเพียงไม่กี่เปอร์เซ็นต์ที่ยากต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แต่ถ้าหากครูใช้หลักเมตตาธรรมมาใช้ สิ่งนั้นคงไม่เกินจากความสามารถของครู เพียงขอให้ครูมีความตั้งใจและจริงจังในการแก้ปัญหา ซึ่งบทบาทต่าง ๆ หากครูผู้สอนปฏิบัติหน้าที่ตามจรรยาบรรณครูของคุรุสภาและตามมาตรฐานตัวบ่งชี้ที่ สมศ. กำหนดอย่างจริงจังก็จะเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีเกิดขึ้นระหว่างครูกับนักเรียน

3. คุณภาพของครูผู้สอนเป็นผลจากการผลิตบัณฑิตสาขาการศึกษาของมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งมหาวิทยาลัยผู้ผลิตบัณฑิตควรตระหนักในความสำคัญของผลผลิตที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของประเทศ จึงควรให้ความสำคัญของคุณภาพการผลิตให้ได้บัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถทางวิชาการ สร้างเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู และการพัฒนาบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับวิชาชีพ โดยการตรวจสอบคุณภาพของนักศึกษา ก่อนสำเร็จการศึกษา ตลอดจนการติดตามคุณภาพบัณฑิตอย่างมีระบบและนำผลการติดตามมาใช้ในการปรับปรุงการจัดระบบการเรียนการสอนและพัฒนาคุณลักษณะของนักศึกษาอย่างจริงจัง นอกจากนี้ควรให้การช่วยเหลือทางวิชาการแก่สถานศึกษา

4. สมศ. เป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญในปัจจุบันค่อนข้างมากต่อการจัดการเรียนการสอนและจากการสัมภาษณ์พูดคุยกับครูผู้สอนจะพบว่า ครุณาเวลาที่ควรจะนำมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ในการสอนมาใช้ในการจัดทำเอกสารรายงานต่าง ๆ เพื่อเสนอต่อ สมศ. ซึ่งเป็นเช่นนั้น อาจเนื่องมาจากระบบการประกันคุณภาพเป็นสิ่งที่นำมาใช้ในการยกระดับคุณภาพการศึกษา จึงอาจทำให้ครูและผู้บริหารยังมีความเข้าใจในระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษายังไม่ชัดเจน ดังนั้นจึงเป็นบทบาทของ สมศ. ที่ควรจะสร้างความเข้าใจด้วยการให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีการศึกษารูปแบบของสถานศึกษาที่นำระบบการประกันคุณภาพภายในและภายนอกที่ถูกต้อง โดยถือเป็นความตระหนักของผู้บริหาร ครูและเจ้าหน้าที่ที่จะต้องพัฒนางานที่รับผิดชอบให้เกิดคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผลที่ได้รับคือคุณภาพของนักเรียนเพื่อเป็นตัวอย่างให้แก่สถานศึกษา จะช่วยทำให้เกิดความเข้าใจในระบบประกันคุณภาพของครูและผู้บริหารมีความชัดเจนขึ้นและจะส่งผลต่อคุณภาพทางการศึกษาและความสัมพันธ์อันดีของครูและนักเรียน

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

สาระที่ควรทำการวิจัยต่อในส่วนที่นำผลการวิจัยครั้งนี้ไปขยายเพิ่มเติม มีดังนี้

1. นำรูปแบบของการพัฒนาปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนไปทดลองเพื่อศึกษาผลลัพธ์ที่พึงเกิดขึ้นกับนักเรียนในด้านความสามารถทางสติปัญญาและพฤติกรรมหรือคุณลักษณะที่เปลี่ยนแปลง
2. ควรศึกษารูปแบบการเรียนของนักเรียนที่เหมาะสมกับนักเรียนในแต่ละระดับชั้น และรูปแบบการเรียนที่เหมาะสมและเอื้อหรือส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถในการคิด ความสามารถและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในแต่ละระดับการศึกษา
3. ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งภายในและภายนอกการศึกษาที่เกิดจากการบูรณาการ ปฏิบัติงานที่รับผิดชอบตามสภาพจริง
4. การศึกษาผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนภายหลังจากการนำกระบวนการวิจัยในชั้นเรียนมาใช้ในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน

